

ירמיהו מ"ה

1. אברבנאל א'

(א) הדבר אשר דבר ירמיהו הנביא אל ברוך וגומר עד סוף הנבואה. ופרשה אשר היה דבר ה' אל ירמיהו הנביא על הגוים וכו'. הנבואה הזאת באה לירמיהו על ברוך בן נריה תלמידו ואמרה אליו בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה כשהיה כותב מפיו מגילת הקינות שכתב בראשונה, ועם היות שכתו' בה כאן בכתבו את הדברים האלה על ספר מפני ירמיהו אין ראוי שתחשוב שהדברים האלה הם הנזכרים כאן שאמר בארץ מצרים אל העם שהלך שמה, כי אותם לא נכתבו ביד ברוך מפני ירמיהו ולא נכתבו בשנה הרביעית ליהויקים כי אם אחר החרבן,

ואמנם השנה הרביעית ליהויקים היה קודם לזה קרוב לעשרים שנה, אבל אותה נבואה בכתבים של ירמיהו היתה כתובה אחר מגילת קינות וסמוכה אליה, וכאשר העתיקה וכתבה הנביא במקום הזה לסבה שאבאר העתיקה כאשר היתה שם, ולזה אמר בה אחרי כתבו את הדברים האלה על ספר מפני ירמיהו שהיא המגילה הנזכרת כי הם הדברים אשר כתב ברוך מפיו לא הספר הזה שירמיהו כתבו בעצמו ולא ברוך,

האמנם למה נזכרה במקום הזה אחרי נבואת מצרים ומה יחסה בזה המקום באמת ראוי לעיין בו. ואשר נראה לי בסבתו הוא שבעבור שהאנשים אשר הלכו מצרים אמרו לירמיהו שברוך היה מסיתו לומר שלא ילכו למצרים ובארתי שהיה זה לפי שהוא היה מכין עצמו לנבואה וידע שחוצה לארץ לא תבואה הנבואה מחדש, ולכן חשבו שהוא היה רוצה שישבו בארץ כדי שיתנבא בה שלא יהיה אפשר בלכתו מצרים, הנה מפני זה אחרי שהנביא השיב לדבריהם ראה עוד להשיב על מחשבותם שחשבו על ברוך שהיא כוזבת ולזה כתב כאן הנבואה שנאמרה לו בימי יהויקים שבה הודיע השם לברוך שלא ישתדל להגיע למעלת הנבואה כי היא בלתי אפשר אליו שיגיע אליה מפני חרבן בית ה' וסלוק השכינה מקרב עמו שהיה קרוב לבוא אז, וזה ממה שזכרתי שכתב זה לו לברוך עשרים שנה שהיה מתיאש מהנבואה בדבר ה' והוא המוכיח ששקר חשבו עליו האנשים החטאים ההמה בנפשותם כ"א בימי יהויקים נמנעה ממנו בעבור החרבן שהיה עתיד לבא איך יחשוב עתה אחרי החרבן להשיגה, וזהו תכלית זכרון הנבואה הזאת במקום הזה אחרי הספור הקודם, ועם מה שבארתי בזה הותרה השאלה הששית אשר הערותי:

2. רד"ק ג'

(ג) אמרת - כי יסף ה' יגון על מכאובי- פירוש כי ברוך היה מתרעם על הנבואה ובעת שהיה כותב דברי הנבואה מפני ירמיהו ולו לא הגיע דבר הנבואה התרעם ואמר אוי נא לי, ובדרש המכאוב הוא מה שהיו מכאובים אותו ישראל בחרפה ובוז והיגון דבר הנבואה שלא באת אליו והוא הכין עצמו אליה בכל אשר יכול אלא שלא היתה לו הכנה טבעית בעת היצירה כמו שכתבנו בתחילת הספר, ובדרש ברוך היה מתרעם על הנבואה אמר יהושע שמש משה רבינו ושרתה עליו רוח הקדש אלישע שמש אליהו ושרתה עליו רוח הקדש מה נשתניתני אני מכל תלמידי הנביאים אוי נא לי כי יסף יי' יגון על מכאובי ומנוחה לא מצאתי ואין מנוחה אלא נבואה שנאמר כנוח עליהם מה המקום משיבו הנה אשר בניתי אני הורס וגו':

3. מורה נבוכים ח"ב, ל"ב

והדעת השלישי - והוא דעת תורתנו ויסוד דתנו הוא כמו זה הדעת הפילוסופי בעצמו, אלא בדבר אחד - וזה שאנחנו נאמין שהראוי לנבואה, המכין עצמו לה, אפשר שלא יתנבא, וזה - ברצון אלוהי. וזה אצלי הוא כדמות הנפלאות כולם ונמשך כמנהגם, שהענין הטבעי - שכל מי שהוא ראוי לפי בריאתו והתלמד לפי גידולו ולמודו - שיתנבא; והנמנע מזה אמנם הוא כמי שנמנע מהניע ידו, כירבעם, או נמנע הראות, כמחנה מלך ארם' בענין אלישע:

אמנם היות יסודנו - ההכנה והשלמות במדיות ובדבריות על כל פנים, הוא אמרם, "אין הנבואה שורה אלא על חכם, גיבור ועשיר" - וכבר בארנו זה בפרוש ה'משנה' ובחיבור הגדול, והגדנו בהיות 'בני הנביאים' מתעסקים תמיד בהכנה. אבל היות המכין עצמו נמנע ולא ינבא, הנה תדע זה מענין ברוך בן נריה, שהוא הלך אחרי ירמיהו, ולמדו והכינו, והיה מקוה להתנבא, ונמנע, כמו שאמר, "יגעתי באנחותי ומנוחה לא מצאתי"; ונאמר לו על ידי ירמיהו, "כה תאמר אליו, כה אמר יי' וגו', ואתה תבקש לך גדולות - אל תבקש"; ואפשר לנו לומר, שזה באור שהנבואה בחוק ברוך - 'גדולות'. וכן יאמר, שאמר, "גם נביאיה לא מצאו חזון מיי" - מפני היותם ב'גלות', כמו שנבאר. אלא שנמצא כתובים רבים - מהם כתובי הספרים, ומהם דברי 'חכמים' - כולם הולכים על זה היסוד, והוא, שהאלוה יביא להנבא מי שירצה מתי שירצה, אמנם - לשלם המעולה בתכלית;

4. מלבי"ם ג'

(ג) אמרת - ברוך היה מכין א"ע לנבואה ולא נחה עליו הרוח, ובעת כתב הנבואות על ספר היה לו צער כפול. באשר היה משרת את ירמיהו רק לכתובה, ולא חל עליו איזה הארה נבואית כפי הראוי לאיש הרוח בעמדו לפני הנביא בעת יחול הנבואה עליו, ובשגם בהיותו כלי מסייע

בהעלות דברי אלהים על ספר הלא יתנבא גם הוא, כמו שהיה בבני הנביאים ומעשה דשאול יוכיח, ועז"א יסף ה' יגון על מכאובי - כי ראה שכ"ש שלא יזכה לזה בעת אחרת, והנה יגעתי באנחתי - על רוב ההכנות שעשה למצוא דבר אלהים, ובכ"ז מנוחה לא מצאתי - שתנח עלי רוח הקודש:

5. מכילתא בא הקדמה לפרשה א'

ולא עם משה בלבד היה מדבר בזכות ישראל אלא עם הנביאים כלם לא דבר אלא בזכות ישראל שנא' (יחזקאל ג') ואשב שבעת ימים משומם בתוכם וכתוב שם ויהי מקצה שבעת ימים ויהי דבר ה' וגו' (ירמיה מ"ב) ויהי דבר ה' אל ירמיה וגו'. וכן אתה מוצא בברוך בן נריה שהיה מתרעם לפני המקום (שם מ"ה) אמרתי אוי נא לי כי יסף ה' יגון על מכאובי נשתנתי אני מכל תלמידי הנביאים יהושע שמש משה ושרתה עליו רוח הקדש אלישע שמש אליהו ושרתה עליו רוח הקדש מה נשתנתי אני מכל תלמידי הנביאים שם יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי וגו' ואין מנוחה אלא נבואה שנאמר (במדבר י"א) ותנח עליהם הרוח (מ"ב ב') נחה רוח ה' על אליהו ועל אלישע (ישעיה י"א) ונחה עליו רוח ה'. בא וראה מה המקום משיבו (ירמיה מ"ה) כה תאמר אליו כה אמר ה' הנה אשר בניתי אני הורס ואתה תבקש לך גדולות ואין גדולות אלא נבואה שנא' (מ"ב ח') ספרה נא לי את כל הגדולות וגו' (ירמיה ל"ג) קרא אלי ואענך ואגידה לך גדולות ובצורות ולא ידעתם אמר ברוך בן נריה אם אין כרם אין סייג אם אין צאן אין רועה מפני מה כי הנני מביא רעה אל כל בשר ונתתי נפשך לשלל אל המקום אשר תלך שם. הא בכל מקום אתה מוצא שאין הנביאים מתנבאים אלא בזכותן של ישראל.

6. דברי סופרים ר' צדוק, עמ' 18

(כד) כל שררת ומעלת שום אדם מישראל אינו משלו לבד רק מכלל הכנסיה, כמו שאמרו ז"ל (חולין נ"ו ע"ב שמות רבה ל"ז א') על פסוק (זכריה י' ד') ממנו פינה ממנו יתד כהניו ממנו מלכיו ונביאיו ממנו עיין שם, לפי שכל האומה קומה שלימה וכמו שהרגל צריך לראש כן הראש צריך לרגל, ואין מעלת כהנים ונביאים ומלכים מצד עצמם רק מצד בני ישראל שהם מהם ומכללם נבחרו:

וכמו שאמרו (עיין תענית ל' ע"ב) דכל זמן שישראל במדבר היו נזופין לא נגלה שכינה למשה, ונאמר בחורבן (איכה ב' ט') גם נביאיה לא מצאו חזון הגם דלא חטאו, כמו שאמר ירמיה לברוך (ירמיה מ"ה ד') את אשר בניתי אני הורס וגו' ואתה תבקש לך גדולות:

ובמלך נאמר (דברים י"ז ט"ו) מקרב אחיך תקים שעל ידי שהם מקימים אותו ולוקחים אותו מקרב ומעמקי לב כל ישראל הוא קם ונעשה, כי המלך בעולם הוא דוגמת הלב בגוף כמו שמובא בספר יצירה, שהוא לב הקומה דכנסת ישראל: ועל כן אמרו פרנס לפי הדור עיין שם בערכין (י"ז).

7. במדבר רבה נשא י', ה'

למה נקרא שמו מנוח שזכה לדבר עמו מלאך והנבואה נקראת מנוחה שנא' (ירמיה נא) ושריה שר מנוחה מלמד שזכה ברוך בן נריה לרוח הקודש כמה דתימא (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה'.

8. מגילה י"ד:

איתיביה רב עינא סבא לרב נחמן שמונה נביאים והם כהנים יצאו מרחב הזונה ואלו הן נריה ברוך ושריה מחסיה ירמיה חלקיה חנמאל ושלוש רבי יהודה אומר אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב הזונה היתה.